# Genoeg om van te leven?

André Bindenga



Er is de laatste tijd veel te doen over pensioenen. Niet alleen in de vakliteratuur leest men over veranderingen die op komst zijn in de financiële verslaggeving, ook in de populaire pers krijgen pensioenen alle aandacht. In de politieke discussies hoort men ook vele malen het woord pensioen vallen. Wat is er zoal aan de hand?

In de *eerste* plaats is het voor de deskundige lezer van dit blad natuurlijk duidelijk dat de invoering van de internationale standaarden voor financiële verslaggeving voor bepaalde ondernemingen nogal wat beroering veroorzaakt. Maar ook als een onderneming niet behoeft te voldoen aan deze internationale standaarden zijn de richtlijnen van de Nederlandse Raad voor de Jaarverslaggeving met ingang van 1 januari 2005 gewijzigd. Het draait vooral om de zogenaamde 'defined benefit'-regelingen. Dit zijn door de werkgever toegezegde pensioenen. In de jaarrekening van de werkgever, ook al zijn de pensioenen ondergebracht in aparte ondernemingspensioenfondsen of bedrijfstakpensioenfondsen, zal meer dan tot nu toe gebruikelijk moeten worden opgenomen over pensioenen. Hoewel ondernemingspensioenfondsen niet integraal behoeven te worden geconsolideerd, dient in feite het saldo van pensioenverplichtingen en beleggingen in de balans van de onderneming te worden opgenomen. Mutaties over het boekjaar, voorzover dit actuariële resultaten betreft, mogen direct via het eigen vermogen worden verwerkt. Andere mutaties lopen over de resultatenrekening.

Prof. Dr. A. J. Bindenga is emeritus hoogleraar accountancy, oud-voorzitter van Ernst & Young en oud-voorzitter van het bestuur van het Koninklijk NIVRA.

In de *tweede* plaats is er nogal wat onrust ontstaan over de daling van de dekkingsgraad. Hiermee wordt aangegeven in hoeverre de op actuariële basis berekende pensioenverplichtingen worden gedekt door de beleggingen. Aangezien het in de laatste decennia gebruikelijk is geworden om niet alleen in goudgerande waarden te beleggen, maar ook in aandelen, is deze dekkingsgraad onderhevig aan schommelingen op de aandelenmarkt. Zolang de koersen stijgen, is iedereen in juichstemming. Premies hoeven niet te stijgen of premiebetalingen worden achterwege gelaten. Zelfs worden door de werkgever betaalde premies terugbetaald. Maar als de koersen dalen, wordt het verhaal anders. Er ontstaan tekorten, de uitbetaling van pensioenen komt in gevaar en verhoging van ingegane pensioenen is niet meer mogelijk. Door de recente hevige neerwaartse bewegingen van de aandelenmarkten namen de zorgen van velen toe.

Mede als uitvloeisel van de vorengenoemde zorgen, wordt het zogenaamde prudentieel toezicht op pensioenfondsen versterkt. Dit toezicht, tegenwoordig in Nederland uitgeoefend door De Nederlandsche Bank, is erop gericht de solvabiliteit van pensioenfondsen en verzekeringsbedrijven te bewaken. De solvabiliteitseisen voor verzekeraars worden in Europees verband vastgesteld in richtlijnen. Hierin zijn belangrijke veranderingen te verwachten. Bij de versterking van het prudentieel toezicht wordt op deze veranderingen al geanticipeerd. Met ingang van 1 januari 2006 wil De Nederlandsche Bank het Financieel Toetsingskader laten ingaan. Men verwacht dat daardoor een beter inzicht kan worden verkregen in de financiële posities van verzekeringsbedrijven en pensioenfondsen, zodat tijdig kan worden ingegrepen. Voor wat betreft de pensioenfondsen is hiervoor aanpassing van de wetgeving noodzakelijk. In 2006 zal daarom een nieuwe Pensioenwet van kracht worden.

Het gaat voor een column te ver om de inhoud van het Financieel Toetsingskader gedetailleerd te bespreken. Er bestaat in elk geval een consultatiedocument

dat in de loop van 2005 definitief zal worden. Op één aspect zou ik echter willen ingaan, aangezien dit van groot belang is voor de toekomst. Dit betreft de berekening van de verzekeringsverplichtingen of voor pensioenfondsen de pensioenverplichtingen. De waardering van zowel beleggingen als verplichtingen moet namelijk gebaseerd worden op de 'actuele waarde'. Er bestaat meestal wel een markt voor beleggingen, maar niet voor pensioenverplichtingen. Voor de berekening van de actuele waarde van de verplichtingen komen daarom voorschriften. De definitie van deze actuele waarde is de verwachtingswaarde, vermeerderd met een bepaalde risicomarge. De hier bedoelde waarde is gelijk aan de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen van uitkeringen, kosten en bruto premies. In plaats van de tot nu toe gebruikelijke vaste rekenrente van 4% moeten de kasstromen contant worden gemaakt op basis van de actuele risicovrije rentetermijnstructuur.

Wat betekent dit allemaal voor de gewone man of vrouw? Met andere woorden: wat is de betekenis van dit alles voor de persoon die met pensioen is of gaat?

In de eerste plaats meer zekerheid dat het opgebouwde pensioen wordt uitgekeerd. Dat is een hele geruststelling. Maar in de tweede plaats dat de ruimte voor verhoging van ingegane pensioenen minder wordt. In het verleden konden pensioenen vrijwel altijd worden geïndexeerd met een bepaald percentage als gevolg van de inflatie. Dit kon geschieden door twee oorzaken. In het algemeen leverden de beleggingen meer op dan de vaste rekenrente van 4%, de zogenaamde overrente. Daarnaast kwamen de extra resultaten door koerswinsten op aandelen.

Door de nieuwe rekentechniek zal er echter geen overrente meer ontstaan en moet de extra ruimte voor indexatie komen uit de koerswinsten door beleggen in aandelen of onroerend goed. Zonder beleggen met de hoop op koerswinsten lijkt mij indexatie van ingegane pensioenen voor de toekomst een onmogelijkheid. Maar daardoor zijn er weer meer risico's! Inderdaad, de gepensioneerde van de toekomst zal zich steeds moeten afvragen of hij of zij nog wel genoeg geld heeft om van te leven. Als men gemiddeld 85 jaar oud wordt en op 65-jarige leeftijd met pensioen gaat, loopt men het risico om twintig jaar lang geen verhoging van pensioeninkomen te krijgen. ■